

SZERBIA ALKOTMÁNYTÖRTÉNETE A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÍRÓSÁGI SZERVEZETRE, ÉS BÍRÓI FÜGGETLENSÉGRE

KÁLÓCZY IZABELLA

A Szerb Igazságügyi Minisztérium 2006 áprilisára elkészítette az igazságszolgáltatási reform tervezetét. A terv szerint Szerbiának új alkotmányra van szüksége mely a jogállamiságot, a hatalom szétválasztásának elvét vallja.

Egy állam új alkotmánya és az arra épülő jogszabályai révén elérheti-e azt, hogy a régebbi alkotmány és jogszabályok alapján megválasztott bírái közül (újra)választ, egyúttal a nem megválasztott bírák jogviszonyát törvénnyel szünteti meg, mindenféle indoklás nélkül? Kérdés az is, hogy az új alkotmány valóban megszünteti-e ilyen szinten a jogfolytonosságot? Amennyiben nem a bírók újraválasztásáról van szó, hanem bíró választásról, és nincs semmiféle jogfolytonosság, úgy kérdés, hogy miért nem tekintenek minden bírót első alkalommal megválasztott bírónak, és így miért nem a Parlament választja meg őket? [Ezekr a kérdésekre \(is\) keresi a választ az alábbi tanulmány.](#)

Kulcsszavak: alkotmány, bíróságok, bírák megválasztása, bírói függetlenség, igazságszolgáltatási reform

Az alábbi, az igazságszolgáltatás szemszögéből vizsgált jogtörténeti összefoglaló a könnyebb átláthatóság kedvéért a korabeli szerb államhoz és később a Szerb Köztársasághoz kapcsolódó alkotmányokat mutatja be.

A szerb történelem igen gazdag alkotmányokban, melyek létrejöttében a megváltozott társadalmi viszonyok, valamint az Obrenović és Karađorđe, két egymással folyamatos harcban álló uralkodó dinasztia közötti uralkodócserék játszottak fontos szerepet.

Mivel a közös délszláv állam idején a szövetségi állam alkotmánya mellett hatályban volt Szerbia területén a szerb alkotmány is, ezek együttes, párhuzamos vizsgálatától nem lehet eltekinteni. A földrajzi- és személynevek esetében az eredeti írásmód használatát a visszakereshetőség és bizonyos nevek lefordíthatatlansága indokolta.

Kodifikációs kezdetek

A szerb feudális államban a XII. és XV. század között a jogviszonyokat a szokásjog rendezte. 1349-ben jelent meg Dušan¹ cár Törvénykönyve², amelynek 135 szakasza túlnyomórészt a közjogot szabályozza, de kitér más kérdésekre is, mint például a bírósági eljárások. Szerbiában a múltban két főhatalom létezett: az egyházi és a világi. A világi, azaz állami hatalom, fel volt osztva törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalomra. A bírói hatalom független volt és önálló. A bírói függetlenségről a Törvénykönyv 171. és 172. szakaszai tesznek említést.³ A háborúk idején katonai bíróságok működtek.

Dušan cár törvénykönyvének kihirdetése

¹ Stevan Uroš IV. Dušan (1308-1355)

² Dusanov zakonik

³ Szabad fordításban az áll a szakaszban, hogy a bírói hatalmat a törvénykönyv alapján kell gyakorolni, és nem pedig a cári hatalomtól rettegvé.

A bírói hatalom fejlődése Szerbiában és Belgrádban az után kezdődött el, hogy Belgrád 1807-ben felszabadult a török uralom alól. 1804-ben Đorđe Petrović Karadorđe⁴ elrendelte, hogy minden vajda⁵ jelöljön ki két-három bírónak választható köztisztviselőnek örvendő személyt. Ezt követően a történetírók szerint meg is történt a bírák megválasztása, és minden *nahije*⁶ élére került egy-egy bíró. A bírónak eleinte semmi tennivalójuk nem akadt, mivel a nép továbbra is a vénekhez fordult ügyeivel, és nem volt még bizalma a bíróságokban. Az 1805-ben felállított *Praviteljstvujušci Sovjet Serbski* (továbbiakban: Sovjet) már kezdettől fogva ellátott ítélkezési feladatokat. 1806 és 1807 között katonai parancsnokok láttak el bírói funkciókat. 1807-ben a Sovjet elrendelte, hogy minden nahije-ben állítsanak fel bíróságot, amely három bíróból áll. Belgrádban létrehozták a városi bíróságot⁷.

1811-ben a központi hatalom átszervezésekor a bíróságokat is átszervezték. Egyedül a falusi bíróságokat és a magisztrátusokat hagyták meg, valamint a belgrádi Vilajeti⁸ Bíróságot, mint Legfelsőbb Bíróságot. Ebben az időszakban a vajdák, de maga Karadorđe is beleavatkozott a bíróságok munkájába, befolyásolta az ítéleteket, egyeseket megakadályoztak abban, hogy a magisztrátusokhoz forduljanak, barátait megvédték az ítélettől, és sok esetben a bíróságok által kihirdetett ítéleteket is megváltoztatták.⁹

A második szerb felkelés után 1815-ben Belgrádban felállították a nemzeti kancelláriát, amely a komolyabb ügyekben ítélkezett, míg a járási bíróságokon, amelyből 12 volt, a járási kenézek¹⁰ ítélkeztek. 1815 és 1830 között a török hatóságok és a szerb közigazgatási szervek együttesen végezték a bíraskodást, azzal, hogy a szerb bíraskodás egyre erőteljesebb lett. 1820 végétől a szerb kenézek már egyedül ítélkeznek, és kezdenek kialakulni a különálló bíróságok. 1821-ben került megalapításra - Miloš rendelkezésének megfelelően- az első különálló bíróság Požarevacon. 1823-tól a kragujevaci bíróság másodfokú bíróságként jött létre, amelynek neve Általános Népbíróság¹¹ volt, és 1825-től Szerb Népbíróság néven működött tovább.

Az alkotmányozás felé

Szerbia a régi alkotmányos államok közé tartozik. Az államhatalom korlátozása iránti igények már az első szerb alkotmány megalkotása előtt jelentkeztek; 3 alkotmányos törvény született ezekben az időkben (1805, 1808, 1811). Az alkotmányos törvények –melyek az első szerb felkelés idején születtek- a hadparancsnokot tették meg vezetőnek, aki a *vožd*¹² címet viselte. A hadparancsnok többek között bíraskodásközponti feladatokat is ellátott. A *vožd* mellett létrehozták orosz mintára a *Praviteljstvujušci Sovjet Serbski*¹³-t, melynek elsődleges szerepe a bíraskodás volt.¹⁴ 1811-ben létrejött a Veliki Zemaljski Sud¹⁵, valamint a Szerb Kormányzó Tanács, amellyel Karadorđe ellenfelei elvileg az ő hatalmát kívánták korlátozni, és melynek törvényhozói, legfelsőbb bírói hatalmat szántak. Karadorđe azonban képes volt megakadályozni a Tanács korlátozó szerepét, és annak végül csak a legfelsőbb bírói szerepét hagyta meg. Eleinte az ítélkezést a vajdák és kenézek gyakorolták, majd létrejöttek a falusi, kenézi, nahije-i bíróságok és a magisztrátusok, melyek közül a felkelés végére csak a falusi bíróságok és magisztrátusok maradtak fenn.¹⁶

1830-as években két *hattiserif*¹⁷ is született, amelyek a Török Birodalommal való viszonyt rendezték.

Szerbiának a közös délszláv állam létrejöttéig az alábbi években születtek alkotmányai: 1835, 1838, 1869, 1888, 1901, 1903. Ezek közül az 1869-es és 1888-as szövege kétszer volt hatályban. A délszláv államon belül 1947-ben született meg az első szerb alkotmányt, melyet követett az 1963-as, 1974-es, 1990-es és végül a ma is hatályban levő 2006-os szerb alkotmány.

Az első alkotmány *Sretenjski Ustav*¹⁸ néven ismert a szerb történetírásban. Az első alkotmánnyal kísérletet tettek a bírói hatalomnak az igazgatástól való elválasztására, de ez csupán elvi szinten sikerült. Az alkotmány szövege szerint kerületi bíróságok elsőfokú bíróságként, a Nagy Bíróságok, mint másodfokú

⁴ Đorđe Petrović Karadorđe (1762-1817), magyar történetírásban Petrovics György vagy Fekete György néven ismert. Az első szerb felkelés vezetője.

⁵ Vajda- közigazgatási bírói-katonai egységek előljárója, amely tábornagyi rangot is jelentett.

⁶ A török közigazgatás legkisebb eleme, mely általában 10 falut tömörít.

⁷ Varoški sud

⁸ Vilajet- tartomány, helytartóság, az oszmán birodalom legnagyobb közigazgatási egysége

⁹ Dragoslav Janković, Mirko Mirković: *Državnopravna istorija jugoslavije*. Izdavačka kuća "Draganić", Beograd, 1997. 159. o.

¹⁰ főnemes

¹¹ Opštenarodni Sud

¹² Jelentése: vezető, ilyen címet viselt pl. Karadorđe is.

¹³ 1805.augusztus 14-én hozták létre.

¹⁴ Heka László: A szláv államok jogrendszerei, JATE Press, Szeged 2008, 36. o.

¹⁵ Nagy Országos Bíróság

¹⁶ Heka László i.m. 37. o.

¹⁷ szultáni rendelet, 1830-ban, és 1833-ban hozta meg a szultán

¹⁸ 1835-ben lépett hatályba.

bíróságok működtek, a bírósági szervezet harmadik fokán pedig az Állami Tanács állt. Az alkotmány biztosította a bíróságok számára az ítélezési függetlenséget, valamint kötelezte őket a csak a törvények alapján való ítélezésre.

A hatalom megosztásának elvét követve törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalomról beszél. A hatalmi szervek: 1. Kenéz 2. Állami Tanács 3. Népgyűlés, míg a valódi hatalmat a kenéz és a Tanács gyakorolja. A kenéz, az államfő, aki nem tartozik felelősséggel senkinek sem. Az Állami Tanács meghallgatása mellett törvényeket és rendeleteket bocsát ki. A tisztsége örökölhető, melyet az ő férfi leszármazói örökölnek. Az Állami Tanács tagjai az elnök, a titkár, tanácsnokok és miniszterek. Törvényhozó hatalmat a kenéz és a Tanács gyakorolhatja. A tanács tagjait a kenéz nevezi ki. A kenéznek joga, hogy akár kétszer is elutasítson egy törvényjavaslatot, harmadjára azonban már el kell azt fogadnia. A végrehajtó hatalmon a kenéz és a Tanács osztozik. A tanácsnak 6 minisztere van: külügyi, belügyi, igazságügyi, pénzügyi, hadügyi és oktatási. A miniszterek nem alkotnak kormányt, hanem külön-külön tartoznak felelősséggel a kenéznek, aki leválthatja őket. Leváltásuk ellenére az Állami Tanácsban maradnak, de immár nem miniszteri rangban, hanem tanácsnokokként. A tanácsnokoknak politikai felelősségük nincs, viszont jogi igen.

A Népgyűlés összehívására akkor kerül sor, amikor a kenéznek szüksége van a Népgyűlés egyetértésére (pl. adóügy). A Népgyűlés 100 küldöttből áll, akik Szerbia községeiből érkeznek, és több mint 30 évesek. A kenéz a Népgyűlés összehívását és felosztatását rendelettel hajtja végre. A Népgyűlésnek nincs közvetlen törvénykezdeményezési joga, viszont ezirányú szándékát jelezheti a miniszterek felé. Az alkotmányozási kérdésekben azonban szerepe volt; a jelenlevő képviselők 2/3-os támogatására volt szükség az alkotmány módosításához.

Az állampolgárok jogai: törvényes bírósághoz való fordulás joga, szabad mozgás és letelepedés joga, lakhely sérthetlensége, foglalkozás szabad megválasztásának a joga. Az alkotmány nem tartalmaz politikai jogokat. A bíróságok előtt és a közigazgatásban a hivatalos nyelv a szerb.

Ez az alkotmány csupán 2 hétig volt érvényben. Az alkotmányt ugyanis a török porta és az osztrák-magyar monarchia egyaránt ellenezte, ezért Miloš¹⁹ kenéz a külföldi nyomásnak engedve eltörölte az alkotmányt. Az alkotmány jelentősége abban áll, hogy ez az első modern szerb alkotmány, melyben érezhető az 1791-es és 1814-es francia alkotmány és az 1831-es belga alkotmány hatása. Korának legliberálisabb alkotmánya, amely Dimitrije Davidović nevéhez fűződik, aki Miloš kenéz legmegbízhatóbb titkára volt, és ez mellett külügyminiszteri posztot is betöltött.

1838-as ún. *török alkotmány* vagy *negyedik hattiserif*, mellyel a török porta véget vetett Miloš Obrenović abszolutizmusának. Az alkotmány 31 évig volt hatályban. Az alkotmánynak mindösszesen 66 szakasza van, és ezzel a legrövidebb szerb alkotmány címét érdemelte ki. Az alkotmányra orosz, török és osztrák alkotmányos elvek voltak hatással. 1838-ban létrehozták a Nagy Alkotmányozó Bizottságot. Az új alkotmány szerint a hatalmat a kenéz, a minisztereivel, és az Állami Tanács együtt gyakorolja. A kenéz tisztséget továbbra is csak örökléssel lehetett megszerezni. A kenéz törvényhozó hatalommal rendelkezett, tisztségviselőket nevezhetett ki, valamint a hadsereg legfőbb parancsnoka volt. 3 miniszter kinevezésére volt jogosult, akik a kormányt alkották: belügyminisztert, igazságügyminisztert és a pénzügyminisztert. Az Állami Tanács a 17 legtekintélyesebb szerb személyből állt, akik 35 évnél idősebb, szerb állampolgárok voltak és ingatlanlansal is rendelkeztek. A Tanács tagjait és elnökét a kenéz nevezte ki. A tanácsnokokat nem lehetett elmozdítani, kivéve ha megsértették volna az alkotmányt vagy a törvényeket. A Népgyűlést nem is említi az alkotmány, mivel a tanácsnokok attól tartottak, hogy Miloš befolyásolná a Népgyűlést.

Az alkotmány elismeri a bíróságok függetlenségét. A bíróságoknak 3 osztálya létezik ebben az időben: békéltető, első- és másodfokú kerületi, végül pedig a fellebviteli bíróság. Az alkotmány biztosítja az állampolgári jogokat. A személyes és vagyonhoz fűződő jogokat bíróságok védik. Kijelenti, hogy nincs vagyonekbezés se kollektív bűnösség. A *török alkotmány* az államigazgatást és bírói hatalmat fejlesztette. A központi közigazgatást minisztériumok látták el. Szerbia korlátozott alkotmányos monarchiává vált, amelyben a kenéznek csökkentett hatalma volt.

Az 1838-as alkotmány 3 fokú bírósági rendszert épített fel: a minden faluban működő békéltető bíróságokat, kerületi vagyis elsőfokú bíróságokat és a fellebviteli bíróságokat. A későbbiek során a Legfelsőbb Bíróság lett a negyedik bíróság.

Az 1840-es rendelet a kerületi és fellebviteli bíróságokról előírta az ítélezési és kegyelmezési eljárás szabályait. 1846-os rendelet pedig a Legfelsőbb Bíróságot hozta létre, mely a bírósági rendszer legfelsőbb és végső szintje.

A tulajdonképpeni rendezését a bíróságoknak az 1865-ben meghozott *Bíróságok szervezetéről szóló törvény*²⁰ valamint a *Polgári eljárásról szóló törvénykönyv* hajtotta végre. A törvények alapján a kerületi bíróságok a kisebb értékű polgári perekben voltak illetékesek. A körzeti, Belgrád városi bíróság, a kereskedelmi bíróság az elsőfokú büntető és polgári ügyekben, valamint a kereskedelmi ügyekben voltak

¹⁹ Miloš Obrenović (1780-1860), Szerbia első kenéze.

²⁰ Zakon o ustrojstvu sudova od 20. 02.1865. godine, (s izmenama i dopunama iz 1890 i 1903. godine).

illetékesek, kivéve azokat, amelyekben a kerületi bíróságok voltak illetékesek. A *fellebviteli bíróság* mint népbíróság működött, a *kasszációs*²¹ bíróság pedig a legmagasabb szintű fórumként működött és voltak még választott bíróságok is.

1869-ban született a *Namesnički Ustav* néven ismert alkotmány, melyet a miniszteri felelősség, sajtószabadság bevezetésének igénye hozott létre. A törvényhozó hatalmat a kenéz és a Népgyűlés között osztotta meg. A kenéz jogkörébe tartozott a törvények megerősítése és kihirdetése, továbbá a hadsereg irányítása, főparancsnoki címen. Az alkotmány kihirdette a polgárok törvény előtti egyenlőségét, a személyi szabadságot, a tulajdonjog sérthetetlenségét és a sajtószabadságot.

Az Állami Tanács elveszítette jelentőségét és azt a szerepét, melyet az előző alkotmány még biztosított a számára; többé nem rendelkezett törvényhozó hatalommal, hanem adminisztratív feladatokat és egyéb, kevésbé jelentős feladatokat látott el.

A törvényhozó hatalmat a Népgyűlés (parlament) gyakorolta, a kenézzel együtt. A kenéznek törvénykezdeményezési joga volt. Az alkotmány úgy rendelkezett, hogy a kenéz kiskorúsága esetén a hatalmat a Miniszteri Tanácsnak kell ellátnia mindaddig, amíg a Népgyűlés nem határoz a helyettesítésről (gyámrol). A Népgyűlésnek két típusát különbözteti meg az alaptörvény: általános-, és nagy Népgyűlést. Az Általános Népgyűlésnek egy kamarája van, mely a választott és kinevezett képviselőkől áll. Aktív választójoggal rendelkezik minden polgár, aki adózik. A katonai szolgálatot teljesítőknél nem volt választójoga. A Nagy Népgyűlésnek négyszer annyi képviselője volt, mint az Általánosnak. Hatáskörét taxatív felsorolás rögzíti, melybe beletartozott többek között az új kenéz megválasztása, az alkotmány módosítása, az államterület módosítása. Az alkotmányról a konzervatívok úgy vélekedtek, hogy az alkotmány jogellenesen lett megalkotva és, hogy különösen szabadelvű, a liberálisok pedig azért voltak vele elégedetlenek, mert az alkotmány nem hirdetett ki elegendő állampolgári jogot.

Az 1869-es alkotmány szintén biztosította a bírói függetlenséget, de ugyanakkor kijelentette, hogy a bírák nem elmozdíthatatlanok.

Az 1870-es miniszteri felelősségről szóló törvény külön bíróságokat hozott létre a miniszterek feletti ítélkezésre. A bíróság tagjait kisorsolták a kasszációs és fellebviteli bíróságok bírái és a Népgyűlés képviselői közül. A bíróságnak jogában állt olyan ítéleteket hozni, melyekkel megszüntette a miniszteri kinevezést, valamint közügyektől való eltiltás büntetését is kiszabhatta.

Az 1881-es bírókról szóló törvény biztosította a bírák elmozdíthatatlanságát és a bírói hivatás állandóságát, ezért ezek után a bírákat akarattal ellenére nem helyezhették át, és nyugdíjukig nem is szüntethették meg jogviszonyukat, kivéve ha erről bíróság határozott. Ezek az előírások nem vonatkoztak a községi bírákra, akik ellen nemcsak pénzbüntetést lehetett kiszabni, de hivatásukból is el lehetett őket távolítani.

Az 1888-as alkotmánnyal bevezetésre került a kétkamarás parlament: a Szenátus és a Népgyűlés. A Szenátusba a jog által (egyházi előkelőségek, szenátorok, akiket a király nevez ki), és választás útján lehetett bekerülni (így 18 tag került be). A Népgyűlésnek 130 képviselője volt, akiknek a mandátuma négy évre szólt. A törvényhozó hatalmat a király és a népképviselői szervek gyakorolták együttesen. A miniszterek kinevezése a király jogkörébe tartozott. A Szenátus feladatkörébe került a költségvetés megállapítása valamint a törvényhozó hatalom. Minden polgárnak biztosította az alkotmány a véleménynyilvánítás jogát mind szóban, mind írásban mind kép formájában, a törvény keretei között. Az államhatalmat a hatalommegosztás és a parlamentarizmus elvei alapján szervezték meg. A gondolat és véleménynyilvánítás szabadságán kívül a vallásszabadságot és levéltitkot is elismerte az alaptörvény. Az általános iskolai képzést kötelezővé és ingyenessé tette. A politikai jogoknak különösen nagy figyelmet szentelt, mint amilyen a gyülekezési szabadság, társulási szabadság, választási szabadság és a panaszjog. Tiltotta a politikai bíráskodást. Az alkotmányt 1894-ben hatályon kívül helyezték és visszahozták az 1869-es alkotmányt.

Az alkotmányos bizonytalanság időszakát követően *Sándor király*²² 1901-ben új alkotmányt alkotott, amely *Oktrojált*²³ alkotmány néven ismert. Az alkotmány nem hozta vissza sem a demokráciát sem a parlamentarizmust. A parlamentet két kamarára osztotta; Szenátusra és Népgyűlésre. A szenátorok kétharmadát a király nevezte ki, egyharmada pedig választás útján nyerte el tisztségét. Mivel a törvényeket mindkét ház egyetértésével lehetett csak meghozni, a törvényhozás során a király akaratára érvényesült.²⁴

Az alkotmány a királyi pár meggyilkolásáig²⁵ volt hatályban, melyet követően Petar Karadorđe ismét hatályba léptette az 1888-as alkotmányt.

Az 1888-as alkotmány garantálta a bírói függetlenséget és elmozdíthatatlanságot, valamint megtiltotta a különös bíróságok létrehozását, valamint a meglevő bíróságok megszüntetését.

²¹ (semmitő)

²² Aleksandar Obrenović

²³ ráerőszakolt

²⁴ Heka László i.m. 38. o.

²⁵ Aleksandar Obrenović királyt és Draga Mašin királynét meggyilkolták 1903. május 29-én.

1903-ban községi bíróságok (melyek kisebb értékű polgári ügyekben voltak illetékesek), kerületi bíróságok, Belgrádi városi bíróság, belgrádi kereskedelmi bíróság, kasszációs, fellebviteli bíróság működött.

A bíróságok az első világháború idején nem működtek, és a háború végével sem kezdtek el azonnal működni, mivel a bírók vagy kiüregedtek vagy a háborúban elesetek.

A Vidovdanski²⁶ Ustav néven ismert 1921-es alkotmányban lett lefektetve a modern igazságszolgáltatási szervezet alapja. 109. cikkben az alkotmány kinyilatkozza, hogy a bíróságok függetlenek, az ítélethozatal tekintetében semmilyen nyomás alatt nem állnak, ítéleteiket kizárólag a törvény alapján hozzák meg. Új bíróságok felállítását tiltja az alaptörvény, csakúgy mint a bírák elmozdítását. Az egész állam (SZHSZ királyság) területén egy Kasszációs Bíróság működik, mégpedig Zágrábban.

Az első törvényi szabályozás, amely részletesebben szabályozta a bírósági szervezetet az egész állam területére kiterjedően 1928-ban jött létre. Az előírás alapján a bírói hatalmat rendes bírók gyakorolták: járási, kerületi, kereskedelmi, fellebviteli, kasszációs bírók. Az addigi elsőfokú bíróságokat átnevezték kerületi bíróságokká. A bíróságokat területi elven szervezték meg.

A január hatodikai diktatúrát követően 1929. január 18-án hatályba lépett az új törvény a rendes bíróságok szervezetéről. A jegyző²⁷ lett az illetékes a polgári ügyekben és azokban az ügyekben, melyek a kerületi bíróság illetékességébe tartoztak. 1934. szeptember 23-án *A városi községekről*²⁸ szóló törvény hatálybalépésével szűnt meg a jegyző jelentősége, akinek a funkcióját a község elnöke és egy jogi végzettségű tisztségviselő vette át. Lehetővé vált különös bíróságok létrehozása is; katonai, egyházi, választott, gazdasági, stb.

A megszállás időszakában, 1941-től a bíróságok tovább folytatták munkájukat. A régi törvények kisebb módosításokkal továbbra is hatályban maradtak. 1941. február 8-án megszüntették az addigi belgrádi járási bíróságot, és létrehoztak helyette három belgrádi járási bíróságot, melyek között Belgrádot területileg felosztották. Összesen 14 körzetre osztották fel az országot.

Az 1945. szeptember 4-i szabályozás értelmében az alábbi rendes bíróságok működnek az országban: járási, kerületi és a szövetségi köztársaságok legfelsőbb bíróságai, vajdasági legfelsőbb bíróság és a DFJ legfelsőbb bírósága. A rendes bíróságok mellett lehetőség volt különös bíróságok felállítására is, a községi és területi bíróságok viszont megszűntek.

A FNRJ²⁹ bírósági szervezetét a jugoszláv alkotmány szabályozta 1947-ben. A területi közigazgatás megváltoztatása maga után vonta a bírósági szervezet módosulását is. Az Alkotmány leszögezte a bíróságok és a közigazgatás különválasztásának elvét, továbbá a bírói függetlenség, a védelemhez való jog, a tárgyalások nyilvánossága és a társasbíráskodás elveit. A bírákat és ülnökbírákat minden bírósághoz a megfelelő szintű népképviselői szerv választotta és mentette fel.³⁰

1947-ben meghozták a Szerb Népköztársaság alkotmányát is³¹. Az alkotmány az össznépi népvagyont azaz a társadalmi vagyont ismeri. Szavatolja a nők egyenjogúságát a férfiakkal. 33. cikke minden polgár számára előírja a munkakötelezettséget, mindenkinek képessége szerint és kimondja: „az a személy, aki nem ad semmit a közösségnek, nem is kaphat semmit.” Az ‘aki nem dolgozik ne is egyék’ Bibliából származó közmondást³², amely egyébként az 1936-os szovjet alkotmány 12. cikkében szó szerint is szerepel, a szerbek bár nem szó szerint, de beemelték az alaptörvénybe. A szerb alkotmány XII. fejezete szól a Népbíróságokról. Szerbiában az alábbi bíróságok működnek: a Szerb Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, Vajdasági Autonóm Tartomány Legfelsőbb Bírósága, kerületi és járási bíróságok.³³ A bírók függetlenek az ítéletek megalkotásában. A bíróságok teljesen elkülönítve működnek a közigazgatástól. A magasabb szintű bíróságok a törvény keretein belül felügyeletet gyakorolnak az alacsonyabb szintű bíróságok felett.³⁴ A tárgyalások nyilvánosak, a bíróság tanácsban ülészik, a Legfelsőbb Bíróságok elnökeit pedig a szerbiai illetve vajdasági népgyűlések választják meg.

1947 májusában rendelet szabályozta a járási és kerületi bíróságok számát és illetékességét.

Az 1954. július 5-i új bírósági törvény a járási, kerületi, köztársasági, legfelsőbb bíróság, vajdasági legfelsőbb bíróság, szövetségi legfelsőbb bíróság. A rendes bíróságok közé tartoztak a kerületi gazdasági bíróságok, felsőbb gazdasági bíróságok és a legfelsőbb gazdasági bíróság.

²⁶ Vid napi alkotmány (Szent Vítus napja, június 28. a szerb egyház és állam egyik legnagyobb ünnepe).

²⁷ szerbül *kmet-pravnik*

²⁸ Zakona o gradskim opštinama

²⁹ Federativna Narodna Republika Jugoslavija, azaz a Szövetségi Jugoszláv Népköztársaság.

³⁰ A Magyar Tudományos Akadémia Állam-és Jogtudományi Intézete, Jogösszehasonlító Osztályának kiadványa: Európai szocialista országok bírósági szervezete, Budapest, 1976. 283-284 o.

³¹ 1947. Ustav Narodne Republike Srbije ("Sl. glasnik NRS", br. 3/47)

³² 2Thess. 3,10

³³ 136. cikk

³⁴ 137. cikk

Az 1963-as jugoszláv alkotmánnyal létrejött a Szerb Legfelsőbb Bíróság Pristinai és Újvidéki Tagozata, ezzel azonban megindult az a folyamat, amellyel szétesett az egységes igazságszolgáltatási rendszer, majd ez meg is valósult, amikor a két autonóm tartomány létrehozta saját, önálló Legfelsőbb Bíróságát. Az 1966-os törvény a járási bíróságok nevét községi bíróságokra változtatta. Az összes rendes bíróság a közigazgatási és igazságügyért felelős köztársasági titkár (republicki sekretarijat) ellenőrzése alá tartozott.

Az alkotmány biztosítja a függetlenséget, de nemcsak a bíróságoknak, hanem a bírácoknak is. Bírót és ülnökbírót nem lehet felelősségrevonni a bírósági funkció gyakorlása során kifejezett véleménye miatt. A bírói kötelesség gyakorlása során elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban a bírácokat és ülnökbírácokat mentelmi jog védi, amelynek értelmében őket ilyen bűncselekményért letartóztatni- a megválasztásukra jogosult képviselőtestület hozzájárulása nélkül- nem lehet. A bírói tisztséget továbbra is választás alapján lehet elnyerni. Az alkotmány arra is lehetőséget ad, hogy bizonyos bíróságok bírácit közvetlenül választhassák az állampolgárok. A katonai bíróság bírácit és ülnökbírácit a katonai erő főparancsnoka nevezi ki s menti fel, azaz ebben az esetben kizárja az alaptörvény a választás lehetőségét. A tisztség az ülnökbírác esetében 2 évre, míg a bírácok esetében nyolc évre szól. A bírác hivatali kötelességeik teljesítéseéért büntető, fegyelmi és kártérítési felelősséggel tartoznak. A kártérítési felelősség bizonyos feltételek esetén a törvénytelen eljárással okozott károkért állt fenn. Az 1963-as alkotmány elrendelte az alkotmánybíróságok felállítását; köztársaságonként egyet-egyét, szövetségi szinten pedig Jugoszlávia Alkotmánybíróságát. A Jugoszláv Alkotmánybíróságnak nem kívántak olyan hatáskört adni, amellyel az az államhatalom legfőbb szerve fölé helyezte volna őket. Amennyiben az Alkotmánybíróság hatálytalaníthatná az alkotmányba ütköző törvényeket, azzal csorbíthatna volna a törvényhozó szerv szuverenitását, ugyanakkor az alkotmányellenesség állapotát is meg kellett szüntetni, ezért a megoldás az lett, hogy az Alkotmánybíróság az alkotmánnyal ellentétes törvénnyel kapcsolatban tájékoztatja a törvényhozó testületet, amelynek 6 hónap áll rendelkezésére, hogy összhangba hozza a törvényt az alkotmánnyal. Amennyiben eredménytelenül telik el a hat hónap, úgy a törvény eredeti formájában hatályát veszti. Ez a türelmi idő csupán szövetségi törvényekkel szemben áll fenn.³⁵

1963-ban új alkotmány látott napvilágot Szerbiában is, melyet a "dolgozó nép" hívott életre a Szerb Szocialista Köztársasággal együtt. A kormány helyett a Köztársasági Végrehajtó Tanács a végrehajtó hatalom letéteményese. Az előző alkotmányhoz képest újdonságnak számít a kötelező alapszintű oktatás bevezetése, mely nyolc évig tart és 7 éves korban kell megkezdeni. Továbbá újdonság a VIII. fejezetben tárgyalt alkotmányosság és törvényesség is. A törvényesség és alkotmányosság védelmezése a bíróságok, közigazgatási szervek szervek, és minden közigazgatásban résztvevő személy felelőssége és kötelessége. A 79. cikk szerint Szerbiában a bírói hatalmat a Legfelsőbb Bíróság, a kerületi és a községi bíróságok gyakorolják. A XII fejezet a Legfelsőbb Bíróságról a XIII. pedig az Alkotmánybíróságról³⁶ szól.

Az 1974-es jugoszláv alkotmány újdonságként vezeti be az öngazgatási bíróságok és társadalmi ügyvéd (nép ügyvédje?) (drustveni pravobranilac) alkotmánnyal való létrehozását. Az öngazgatási bíróságok a dolgozók és szervezeteik részére az Alkotmányban biztosított öngazgatási jog gyakorlásával az öngazgatási viszonyok keretében létrehozott bírói szervek, melyeket öngazgatási aktussal vagy a felek megállapodásával is létrehozhatók. Főbb típusai: *társult munka bíróság, döntőbíróóság, békéltető tanács, választott bíróság*.³⁷

A bírácokat olyan feltételekkel és olyan eljárásban kell megválasztani amely, biztosítja a bírói funkció végzéséhez és a bírónak az ítélezésében való függetlenséghez szükséges szakmai képzettséget és erkölcsi-politikai alkalmasságot.³⁸

Kinyilatkoztatta tehát a bíróságok funkcionális, intézményi és jogi függetlenségét, ugyanakkor a társadalmi-politikait nem.

Jugoszlávia széthullását követő bírósági törvény már kivette ezt a kitétel, és a bírác kiválasztását és kinevezését a Népgyűlés hatáskörébe utalta.

1975. évben kibocsátott törvény a rendes bíróságokról a rendes bíróságok körében általános hatáskörű bíróságokat, gazdasági bíróságokat és más különbíróságokat³⁹ ismer el.

Az 1974-es szerb alkotmány legnagyobb részét a *munkások és dolgozók jogait és kötelességeit*, valamint a *társadalmi tulajdont* érintő kérdések alkotják. A munkához való joghoz kapcsolódva a foglalkozás szabad megválasztását is szavatolja az alkotmány. A halálbüntetést elismeri, ugyanakkor leszögezi, hogy azt csak a legsúlyosabb bűncselekmények esetén lehet kiszabni. Az alkotmány többek között biztosítja a polgárok

³⁵ A Magyar Tudományos Akadémia Állam-és Jogtudományi Intézete, Jogösszehasonlító Osztályának kiadványa i.m. 289-294 o.

³⁶ Az alkotmány 1963. április 9-én lépett hatályba. Az Alkotmánybíróságról szóló törvény pedig 1963. december 25-én.

³⁷ I. m. 296 o.

³⁸ 219. szakasz

„A bíróságok a bírói funkció megvalósításában függetlenek, s az alkotmány, törvény és öngazgatási aktusok alapján ítéleznek.” (JSZSZK Hivatalos Lapja 1974.évi 9. szám)

³⁹ Különbíróóságok alatt a különös hatáskörű, előzőleg szakosított bíróságoknak nevezett bíróságokat kell érteni.

számára azt a jogot, hogy a gyermekvállalásról döntsenek, és ez a jog nem korlátozható, kivéve ha ezt egészségügyi okok indokolják.⁴⁰ Az alkotmányosság és törvényesség védelmét ismét tartalmazza az alaptörvény, részletesen kifejtve. A 242. szakasza kimondja a bírók ítélkezési függetlenségét. A bírói hatalmat a rendes bíróságok és az önigazgatási bíróságok gyakorolják. Míg a rendes bíróságokat a törvény, addig az önigazgatási bíróságokat az önigazgatási aktusok vagy a felek közös akarata hozza létre. A bírók általában tanácsban ítélkeznek, de a törvény előírhat olyan ügyeket melyekben egyesbíró is eljárhat. A bíróságokon a bírók mellett a dolgozó nép, és a polgárok is résztvesznek az ítélkezésben tanácsstagokként. Az ítélkezésben résztvevők nem vonhatók felelősségre az ítélettel kapcsolatban kifejtett véleményük miatt. A törvénnyel összhangban a bírók azonban felelősségre vonhatók abban az esetben, ha nem teljesítik bírói kötelességeiket, vagy megsértik a bíróság tekintélyét. Az összeférhetetlenséggel kapcsolatban pedig kifejti, hogy a bírók nem végezhetnek olyan tevékenységet, amely nem egyeztethető össze a bírói hivatással. Az alkotmány XV. fejezete tartalmazza az Alkotmánybíróságra, a XVI. pedig a Legfelsőbb Bíróságra vonatkozó szabályokat és elveket.

A délszláv állam széthullásának kezdetén a szerb parlament meghozta Szerbia alkotmányát, melyben a Vajdaságot és Koszovót megfosztotta az államiságra jellemző elemektől, melyeket még az 1974-es alkotmány adományozott a tartományoknak. Az 1990-es szerb alkotmány 3. cikke szerint: „Szerbiában minden megengedett, amit az alkotmány vagy törvények nem tiltanak...” Elismeri a polgárok véleménynyilvánítási és választói jogát, bár a gyakorlatban ez nem érvényesül, hiszen a Milošević-i diktatúra alatt komoly cenzúra volt, a választási eredményeket pedig manipulálták, gyakorlatilag arra volt joguk a polgároknak, hogy Milošević-re és az ő pártjára adják le voksukat.

Az alkotmányt egy egypártrendszerű Népgyűlés alkotta meg, még mielőtt megtartották volna a többpártos választásokat. Ez az alkotmány tehát az egypártrendszer eszméi szülötte, melynek az volt a célja, hogy biztosítsa egy párt és egy ember hatalmát, ezért ez nem lehetett az alapja egy többpártrendszerű demokratikus államnak. Az alkotmány magyarázatot ad arra, hogyan távolodott el Szerbia az európai értékektől, és az emberek hogyan távolodtak el a hatalomtól. Az alkotmány továbbra is elismeri a társadalmi tulajdont, és a magántulajdonnal azonos szinten kezeli. Nem ismeri az alkotmányos panaszjogot sem az ombudsman intézményét, sem az Állami Számvevőszéket.

Az alkotmány értelmében a köztársasági elnöknek van a Népgyűlés mellett a legtöbb hatalma. Kormányfőt javasol, AB tagjai ő javasolja, törvényeket hirdet ki, fegyveres erők parancsnoka, hadi állapotot hirdethet ki és ilyenkor a parlament hatáskörébe tartozó szabályokat alkothat, melyekkel korlátozhatók többek között a bíróságok jogai is.

Az elnöki mandátum öt évre szól. Ugyanazon személyt kétszer lehet újraválasztani. Hadiállapot idején valamint idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye idején az elnök mandátuma meghosszabbodik az állapot megszűnéséig vagy amíg meg nem teremődnek az elnökválasztás feltételei. Az elnök a parlamenti képviselőkhez hasonlóan mentelmi joggal rendelkezik. Az elnök Szerbia állampolgárainak felelős. Amennyiben a parlament úgy ítéli meg, hogy az elnök alkotmányt sértett, eljárást kezdeményez az elmozdítására, melyhez az összes képviselő 2/3-ának támogatása szükséges. Az elnök visszahívásáról a szavazók döntenek titkos és közvetlen választással. Amennyiben az összes választó többsége a visszahívásra voksol, az elnököt vissza kell hívni. Amennyiben a voksolók többsége nem dönt az elnök visszahívásáról, a parlamentet kell feloszlatni. Az elnök, a kormány kifejezett javaslatára dönthet a parlament feolszlatásáról. Amennyiben erre sor kerül, megszűnik a kormány mandátuma is.

Az alkotmány módosítását igazán megnehezíti az alkotmány, mivel - akár az egész szöveg akár egy-egy paragrafus – módosításához a Népgyűlés 2/3-ának támogatása, a népszavazáson pedig az összes választópolgár több mint felének támogatása szükséges. Ez egyedül akkor érhető el, ha a parlamenti pártok konszenzusra tudnak jutni, az alkotmány szövegét illetően.

2001-ben megalkotta a szerb parlament a Bírókról szóló törvényt⁴¹, melynek az első bekezdése a függetlenséggel foglalkozik. Eszerint a bíró a jogalkalmazási tevékenységében független. A bíró ítéleteit az alkotmány, törvények és más általános aktusok alapján, saját meggyőződése szerint hozza meg.

Szintén 2001-ben hatálybalépett az Igazságszolgáltatás Legfelsőbb Tanácsáról szóló törvény⁴², mely létrehozta a Tanácsot. A Tanács hatáskörébe tartozott a bírósági elnökök, bírák, ügyészek és ügyészhelyettesek személyére való javaslatétel a Népgyűlésnek, a bírósági tanácsnokok kinevezése, és más törvényben előírt feladatok.

Ugyanebben az évben hatályba lépett a bírósági törvény⁴³ is.

Az 1990-es Szerb alkotmány egészen 2006. november 11-ig volt hatályban, amikor is a Szerbia-és Montenegró néven addig létező államszövetség megszűnt, Montenegró kiválásával, és 2006. november 11-

⁴⁰ 214. cikk

⁴¹ Zakon o sudijama (“Sl. glasnik RS”, br. 63/2001)

⁴² Zakon o visokom savetu pravosuđa (“Sl. glasnik RS” br. 63/2001)

⁴³ Zakon o uredenju sudova (“Sl. glasnik RS”, br. 63/2001)

én kihirdetésre került a 2006. október 28-és 29-én megtartott népszavazáson elfogadott új alkotmány szövege.⁴⁴

Az új alkotmány preambulumban kifejti:

“A szerb nép államiségi hagyományából és minden polgár és etnikai közösség egyenjogúságából valamint abból kiindulva, hogy Kosovo-Metohija Tartomány Szerbia területének szerves része és a szuverén Szerb államban jelentős autonómiával rendelkezik, és effajta helyzetéből kifolyólag minden állami szerv kötelessége, hogy Kosovo-Metohijában Szerbia állami érdekeit képviselje és védelmezze mind a hazai mind a külföldi politikai kapcsolatokban...”

Koszovó 1999 óta nemzetközi protektorátus alatt áll, 2008 februárjában pedig kikiáltotta függetlenségét, megalkotta saját alkotmányát. Szerbia nem mond le területéről. Nincs is ma olyan politikai erő és a közeljövőben sem várható, amely fel merné vállalni Koszovó elvesztését, és azt képes lenne úgy kommunikálni, hogy az ne okozzon azonnali zavargásokat, kormányválságot, és a radikális erők megerősödését. A preambulumban szövege tehát még 2010-ben is változatlan, mint ahogyan a szerb akarat is.

Az alkotmányt úgy lehetne jellemezni, mint amely a Milošević-i egyeduralmi rendszerrel és berendezkedéssel való szimbolikus szakítás jelképe. Megváltoztatja a himnusz szövegét. Megszűnik általa a társadalmi tulajdon, új intézmények és jogintézmények kerülnek be a jogrendszerbe, mint amilyen az ombudsman, Legfelsőbb Tanácsa a Bíróságoknak, Államügyészi Tanács, Állami Számvevőszék, alkotmányjogi panasz és hasonlók. Az egyéni és kollektív emberi jogok elismerése egy lépéssel közelebb viszi Szerbiát az európai értékrendszerhez, melyet egyébként először említ szerb alkotmány. A magántulajdont domináns szerephez juttatja. Az előző alkotmányhoz képest könnyít az alkotmánymódosító eljárás. Habár a módosító javaslat elfogadását a Népgyűlésben továbbra is kétharmados támogatottsághoz köti, az eddigi népszavazás általi megerősítést már nem követeli meg. Lehetővé teszi a decentralizációt. A községek tulajdonhoz jutnak. Vajdaságnak magas szintű gazdasági autonómiát ad, mely értelmében annak saját vagyona van, mellyel szabadon rendelkezhet.

A bírói hatalom egységességéről⁴⁵ beszél, a bírósági és bírói függetlenségről, pártatlanságáról és önállóságáról. A bírák kiválasztását a Népgyűlés hatáskörébe rendeli, amennyiben az első kinevezésről, megválasztásról van szó, a másodszorra való megválasztást, azaz a határozatlan idejű kinevezés már a Bíróságok Legfelsőbb Tanácsa kompetenciája. A 149. cikk a bírói függetlenséggel kapcsolatban kimondja:

“A bíró a bírói hivatásának ellátása során független és csak az alkotmánynak és a törvényeknek van alárendelve.

Tilos a bírói hivatással összefüggő mindenféle hatásgyakorlás a bíróra.”

A bíróságok ezzel szemben az alkotmányon és törvényeken felül a ratifikált nemzetközi szerződésekhöz, a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályaihoz és más, törvény által előírt általános aktusokhoz is kötve vannak.⁴⁶ Az alkotmány továbbá tiltja a bírókra való nyomásgyakorlást, azonban nem bünteti azt, se nem hivatkozik törvényre, amely büntetné ezt a cselekményt.

Az Igazságügyi Minisztérium 2006 áprilisára elkészítette az igazságszolgáltatási reform tervezetét. A terv szerint Szerbiának új alkotmányra van szüksége mely a jogállamiságot, a hatalom elválasztásának elvét vallja. Szükséges létrehozni a Legfelsőbb Kasszációs Bíróságot. A bírósági rendszert át kell alakítani oly módon, hogy az alábbi bíróságok működjenek: Legfelsőbb Kasszációs Bíróság, fellebbezési bíróságok, másodfokú bíróságok, általános bíróságok. Különös bíróságokra van szükség a közigazgatás, szabálysértés és gazdaság területén. A reformok végrehajtását előreláthatóan 2011-ig kell végrehajtani. A változások többsége a bírósági rendszert érinti. A reform négy alapelvre épül: függetlenség, átláthatóság, felelősség és hatékonyság.

A függetlenség tekintetében azon a téren kíván változásokat, hogy a bírósági rendszert főként a megalakítandó Bírósági Legfelsőbb Tanács igazgassa a minisztériummal együtt. Második fontos lépés az anyagi függetlenség. Ezért a bíróságok költségvetésének megtervezését szintén a Tanácsra bízna a reform. A belső munka megszervezését és a belső szervezeti felépítés kialakítását a Tanácsra bízna, és elvonná ezt a Minisztériumtól.

Az átláthatóság jegyében az alábbi intézkedéseket írja elő a reform: az átlátható, nyilvános szabályrendszerét irányozza elő a bírók kinevezésének, előléptetésének és elmozdításának. Szükségesnek ítéli a reform a bírósági eljárásokról való információhoz jutás megoldását is. Sajtóosztály létrehozását is tervezi a reform, mely a polgárokkal való kommunikációt, és a tájékoztatást célozza meg.

A felelősség témakörben a reform olyan rendszert kíván kialakítani, amelyben naprakész statisztikák állnak rendelkezésre a bíróságok munkájáról. A bírókat tehermentesíteni tervezik az adminisztrációs teendőktől, mégpedig szakavatott személyzettel.

⁴⁴ "Sl. Glasnik Republike Srbije", br. 98/2006 od 10.11.2006

⁴⁵ 142. cikk

⁴⁶ Uo.

A hatékonyságért az alábbiakat tervezi megtenni a reform: minden társadalmi réteg számára elérhetővé kívánja tenni az igazságszolgáltatást. A jogsegélyszolgáltatásoknak, és az alternatív vitamegoldásoknak nagy szerepet szán, amely tehermentesítheti, és így hatékonyabbá teheti a bíróságokat. Egységesíteni kívánja a továbbképzési rendszert és létrehozza az Igazságszolgáltatási Akadémiát, amely az igazságszolgáltatásban dolgozók továbbképzését biztosítja majd.

2008-ban megszületett a *Bíróságok rendszeréről szóló törvény*⁴⁷, amelynek rendelkezései 2010. január 1-vel alkalmazandók. A törvény átalakítja a bíróságok addigi rendszerét. A Legfelsőbb Bíróság a Legfelsőbb Kasszációs Bíróság néven működik tovább. A törvény alapján a következő bíróságok működnek Szerbiában 2010. január elsejétől: általános bíróságok, felső bíróságok, fellebbviteli bíróságok és a Legfelsőbb Kasszációs Bíróság. Ezek az *általános hatáskörrel rendelkező bíróságok*, míg a *speciális hatáskörrel rendelkező bíróságok*: gazdasági bíróságok, Gazdasági Fellebbviteli Bíróság, szabálysértési bíróságok, Szabálysértési Felső Bíróság és a Közigazgatási Bíróság. A törvény szabályozza a bíróságokon dolgozó, bírókat segítő személyzet felvételi követelményeit, a munkavégzés értékelésének módját. A bírók személyi védelme, valamint a megfelelő munkaeszközök biztosításának követelményét ugyancsak tartalmazza az új szabályozás. A Bíróságok és Ügyészségek székhelyéről és illetékességéről szóló törvény⁴⁸ értelmében 45 szabálysértési bíróság, 34 általános bíróság, 26 felső bíróság, 16 gazdasági bíróság, 4 fellebbviteli bíróság, 3 felsőbb szabálysértési bíróság, 3 közigazgatási bíróság működik, és a Legfelsőbb Kasszációs Bíróság, melynek székhelye Belgrád. 2009-ben a Bírói Legfelsőbb Tanács meghozta határozatát a bíróságokon dolgozó bírók számáról⁴⁹, majd 2009 decemberében 1531 bírót választott ki határozatlan idejű kinevezésre, valamint 876 jelöltet állított a Parlamentnek az első, határozott idejű kinevezéshez.

Az új bírósági törvény, valamint a Tanács határozata igen nagy felháborodást okozott bírói körökben. 2009-ben Szerbia Alkotmánybírósága döntést hozott a Bírókról szóló törvény alkotmányosságával kapcsolatban. A határozat szerint az a körülmény, mely szerint azoknak a bírónak a munkaviszonya, akiket nem választ újra a Tanács, 2009. december 31-el megszűnik, nem ellentétes Szerbia hatályos alkotmányával. A határozathoz egy különvéleményt is csatolt az egyik bíró, aki szerint a bírói funkció állandóságának megszakítása a jogállamiság egyik alapelveinek a negligálása, és bár elismeri, hogy az új alkotmány új berendezkedést, új viszonyokat teremt, mégis vannak olyan funkciók, melyeknek a politikai berendezkedéstől, és változásoktól mentesen állandónak kell maradniuk, ez pedig a bírói funkció.

2009. december 26-án a Szerb Bírói Szövetség rendkívüli ülést tartott, melyen megegyeztek abban, hogy szerintük a Tanácsot alkotmányellenesen és törvényellenesen hozták létre, döntéseit nem megfelelő személyi összetételben hozta meg, azoknak a bírónak a számára, akiket nem választott újra, nem adott lehetőséget arra, hogy tájékozódjanak a döntés indokolásáról. E körülmények miatt a Szövetség felszólítja a Tanácsot, hogy minden egyes nem megválasztott bírót tájékoztasson a döntés okairól, és a jogrovoslati lehetőségekről. Mindemellett elhatározta a Szövetség, hogy a bírók újraválasztásával kapcsolatban minden lehetséges fórumot meg fog keresni.

Az elmúlt néhány hónapban a bírók (újra) választásának ügyében már, többek között az Európai Unió Bizottsága és az Európa Tanács is vizsgálódik.

A kérdés (leegyszerűsítve) tehát az, hogy egy állam új alkotmánya és az arra épülő jogszabályai révén elérheti-e azt, hogy a régebbi alkotmány és jogszabályok alapján megválasztott bírái közül (újra)választ, egyúttal a nem megválasztott bírák jogviszonyát törvénnyel szünteti meg, mindenféle indoklás nélkül? Kérdés az is, hogy az új alkotmány valóban megszünteti-e ilyen szinten a jogfolytonosságot? Amennyiben nem a bírók újraválasztásáról van szó, hanem bíró választásról, és nincs semmiféle jogfolytonosság, úgy kérdés, hogy miért nem tekintenek minden bírót első alkalommal megválasztott bírónak, és így miért nem a Parlament választja meg őket, és jogviszonyuk miért nem csak 3 évre szól?

Érthető Szerbiának az a törekvése, mely szerint szakítani kíván a múlttal. Az igazságügyi reformok végrehajtása során is nagy lépéseket tett ennek érdekében. Azonban a határozatlan időre kinevezett bírók jogviszonyának ily módon való megszüntetése mindenképpen kételyeket vet fel, és bizonytalanságot szül. Felvetődik a kérdés, hogy vajon ezt követően, ha a mostanival ellentétes nézeteket valló politikai erő kerül hatalomra, ismét lecserélheti a bírókat?

*

Contact us: see@southeast-europe.org
www.southeast-europe.org

© DKE 2010.

⁴⁷ Zakon o uređenju sudova ("Sl. glasnik RS", br. 116/2008)

⁴⁸ Zakon o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštva ("Sl. glasnik RS", br. 116/2008)

⁴⁹ Odluka o broju sudija u sudovima ("Sl. glasnik RS", br. 43/2009 i 91/2009)